

○ سیمین حدادعراقی

با گسترش مفهوم کتابداری به منزله یک فن و تخصص، لزوم نگارش فرهنگ‌های تخصصی کتابداری پدیدار شد. کتابداری همچون یک فن و رشته جدید در ایران جای خود را باز کرده است و مثل تمامی فن‌ها و تخصص‌ها در ابتدا با مشکلات فراوانی دست به گریبان است. مشکلات مربوط به استفاده از متون خارجی از این‌گونه است.

کتابداری و زبان کتابداری نیاز به فرهنگ‌های غنی و غنی‌تر دارد. در این دامنه وسیع که با شتابی گسیخته رو به جلو حرکت می‌کند، واژه‌نامه کاملی که بتواند به صورت روزآمد نیاز استفاده‌کنندگان را رفع سازد، وجود ندارد؛ هرچند فرهنگ‌هایی در این زمینه منتشر شده است.

اولین فرهنگ کتابداری با عنوان فرهنگ اصطلاحات کتابداری در دفتر سوم، در سال ۱۳۴۹ در نشریه کتابداری منتشر شد که دارای ۳۶۶ شناسه بود. واژه‌نامه دیگری نیز با عنوان واژه‌نامه کوچک کتابداری در سال ۱۳۵۲ انتشار یافت. اصطلاحنامه کتابداری با ۸۴۵ شناسه در سال ۱۳۵۷ منتشر شد و چاپ دوم آن در سال ۱۳۶۵ با ۲۳۳۸ شناسه انتشار یافت. اصطلاحنامه علم اطلاع‌رسانی و دکومانتاسیون از واژه‌نامه‌های سه زبانه است که دکتر حسین دانش و عبدالحسین آذرنگ آن را ترجمه کرده‌اند و در سال ۱۳۵۷ منتشر شد. در سال ۱۳۶۲ واژه‌نامه کتابداری و دکومانتاسیون شامل ۳۲۸۳ واژه در زمینه کتابداری و اطلاع‌رسانی به چاپ رسید.

اما واژگان کتابداری و اطلاع‌رسانی که اکنون ویرایش دوم آن منتشر گردیده است، یک واژه‌نامه استنادی است و با فرهنگ‌ها و واژه‌نامه‌هایی که تاکنون منتشر شده است از لحاظ نوع کار متمایز است.

ویرایش اول این کتاب در سال ۱۳۷۶ منتشر گردیده است که شامل ۱۳ هزار واژه فارسی به انگلیسی و ۱۰ هزار واژه انگلیسی به فارسی بوده است. این واژه‌ها از پی‌نوشت‌ها و واژه‌نامه‌های آخر کتاب و معادلهای متن کتاب و مقالات تخصصی استخراج شده است.

واژه‌نامه‌های استنادی گردآوری و تنظیم واژه‌نامه‌های به کار برده شده یا ابداع شده نویسندگان و مترجمان مختلف در یک زمینه خاص است و از این رو پشتوانه‌ای عینی و کاربردی دارد. آگاهی از این که یک اصطلاح مشخص توسط افراد مختلف چگونه ترجمه شده و به کار رفته است نه تنها آگاهی بر تحولات زبانی به شمار می‌رود، بلکه با مقایسه معادلهای پراستلاخ، می‌توان اصطلاح مناسب را برای استفاده، به ویژه در ترجمه متون انگلیسی به فارسی برگزید.

ویرایش دوم این کتاب با ۱۵ هزار واژه انگلیسی و ۲۲ هزار واژه فارسی در سال ۱۳۷۹ منتشر گردیده است.

در این اثر، گردآورنده کوشش نموده است تا تمامی لغات کتابداری و اطلاع‌رسانی، صحافی، چاپ و نشر و دیگر موضوعات مربوط به کتابداری و نیز بسیاری از مقالات این رشته را جمع‌آوری کند. هرچا واژه‌ای مرتبط با دروس کتابداری وجود داشته، یادداشت کرده است و از لغات موضوعی دیگر که مرتبط با سایر تخصص‌ها بوده صرف‌نظر کرده است. برای مثال، در کتاب قواعد فهرست‌نویسی انگلو - امریکن بسیاری از لغات موضوعی موسیقی، حقوق و غیره وجود دارد که با حوزه کتابداری مناسبتی ندارد. به همین جهت از این مجموعه حذف شده است.

برای گردآوری مداخل، کتب و مقالات تخصصی بررسی شده است و از آنجا که تعیین معادلات کلمات تخصصی علاوه بر صلاحیت علمی

واژگان استنادی، برخوردار از پشتوانه عینی و کاربردی

- واژگان کتابداری و اطلاع‌رسانی (انگلیسی به فارسی و فارسی به انگلیسی)
- ابوالفضل هاشمی
- زیر نظر دکتر رحمت‌الله فتاحی
- دبیرش، ۱۳۷۹

چند نکته درباره روش تنظیم کتاب:

- روش تنظیم مدخلها در هر دو بخش انگلیسی و فارسی بر مبنای آرایش حرف به حرف است.

- حرف «أ» در همه جا قبل از الف قرار گرفته است، چه در اول کلمات و چه در وسط کلمات:

گردانیدن

گردآوری

گردافکندن

- «اء»، «ؤ»، «ئ» به ترتیب به صورت «ا»، «و» و «ی» خوانده شده است. بعضی از کلمات به دو صورت نوشته می شوند؛ مثلاً در خصوص «مسئله» و «مسأله» که دو گونه نگارش از یک کلمه است، مؤلف دست به انتخاب زده و یکی را برگزیده است و در ردیف الفبایی خود قرار داده است. - حروف آغازین و اختصارات، یک کلمه محسوب شده و در محل الفبایی خود قرار گرفته است؛ مثلاً کلمه آغازین اسی ال سی (OCLC) در محل الفبایی خود قرار گرفته است.

- کلمات داخل پرانتز به منزله توضیح است و در ترتیب الفبایی بعد از کلمه بدون پرانتز قرار می گیرد و کلمات داخل پرانتز نیز فقط با کلمات داخل پرانتز مقایسه می شود:

برگه درخواست

برگه درخواست (کتاب)

برگه درخواست (مجله)

- در نمایه الفبایی مدخلها، از ارجاع «نیز نگاه کنید» استفاده شده است.

مانند:

اسم نیز نگاه کنید به اسامی

اسم نیز نگاه کنید به نام

همچنین از ارجاع «نگاه کنید» استفاده گردیده است، مانند: پایگاهها نگاه کنید به: پایگاهها با اینکه این کتاب یک واژه نامه استادی است و به معنای مدخلها نمی شود ایراد گرفت، چند نکته را باید یادآوری کرد:

- در بخش انگلیسی به جای ذکر نام مأخذ، بهتر بود که به شماره منبع ارجاع داده می شد تا از شلوغ شدن اطلاعات مدخل جلوگیری شود. مثال: تصویرگری / ابرامی. ش / پرتو. ح / سلطانی. الف / مهدوی. و pictography در این مثال بهتر بود که به جای اسامی، شماره های (۴۹)، (۱۸۹)، (۳۷۶) و (۷۸۵) آورده می شد.

- بهتر بود برای مدخلهایی که دارای چند ارجاع هستند، از تکرار مدخلهای ارجاعی خودداری می شد.

مانند:

اسم نیز نگاه کنید به: اسامی

اسم نیز نگاه کنید به: نام

برای این که این گونه ارجاعات تکرار نشود، بهتر بود به شکل زیر عمل می شد:

اسم نیز نگاه کنید به: اسامی؛ نام

معادل گذاری، نیازمند دانش تخصصی در دو حوزه کتابداری و زبانشناسی است، به جای گزینش واژگان، کوشش بر آن بوده است تا هر واژه به همراه معادل یا معادل‌های مربوط گردآوری شود. این عمل باعث می شود تا خوانندگان کتاب، خود دست به گزینش واژه مناسب از میان معادل‌های تعیین شده بزنند و علاوه بر آن مسئولیت معانی انتخابی نیز برعهده مترجمان و نویسندگان اصلی آن خواهد بود.

از این رو، در این واژه نامه، هر واژه به منابع اصلی که واژه در آن به کار رفته، ارجاع داده شده است. بنابراین، صحت و سقم معانی، چه از لحاظ دستوری و چه واژه‌ای، تقدم و تأخر زمانی معانی به صورتی که معناکنندگان اولیه مشخص شوند، غلط‌های چاپی موجود در کتب مختلف و موارد دیگر، همه به منبعی برمی گردد که لغات و معانی از آنجا استخراج شده‌اند.

در بخش انگلیسی این واژه نامه، تمامی معانی واژه‌ها به همراه نام شخص و اثری که واژه در آن به کار رفته، آورده شده است، مانند: بایگانی اطلاعاتی / حری. الف / فتاحی. / جزوه دان / بلورچی. م information file

بدین ترتیب، در مقابل کلمه انگلیسی، به ترتیب الفبا ابتدا واژه‌های فارسی نام اشخاص و نام منبعی که واژه از آن استخراج شده، آمده است. از آنجا که گزینش واژه‌ها به استفاده کنندگان محول شده است و تقدم و تأخر واژه‌ها ملاک درستی نیست و از سوی دیگر، چون نمی توان بین مترجمان و آوردندگان معانی تفاوت قایل شد و قول یکی را بر دیگری ترجیح داد، علاوه بر الفبایی بودن مدخلها و معانی مختلف هر واژه، نام اشخاص نیز الفبایی شده است.

در بخش فارسی، هر واژه در محل خود آورده شده و معنا یا معانی انگلیسی در مقابل آن نوشته شده است. نکته قابل ذکر، فقدان ارجاع است. از آنجا که گزینش صورت نگرفته است، هیچ یک از معانی بر دیگری ترجیح ندارد و بر همین اساس از واژه‌ای به واژه دیگر ارجاع داده نشده است.

نمونه‌ای از بخش فارسی

امکان گسترش Explode Possible

املاء Dictation

orthography

spelling

املاء با حروف بزرگ Capitalization

در این بخش از تکرار مشخصات کتابشناختی هر واژه پرهیز شده است. در پایان مقدمه کتاب، مشخصات کتاب‌شناختی کتابها و مقالات مورد استفاده، آورده شده است. تعداد منابع مورد استفاده ۸۷۱ عنوان است. منابع براساس نام مترجم یا نویسنده به طور الفبایی مرتب شده است.

ردیف	اختصارات	مشخصات کتابشناختی
۲۱	آزاد. آ	موکهرچی، ا.ک، «آموزش و کتابخانه دو خدمت همگون»، ترجمه اسدالله آزاد. مشکوة. ش ۲۱ (زمستان ۱۳۶۷)، صص ۲۱۶-۲۲۷
۲۲	آزاد. الف	آزاد، اسدالله. ابعاد گوناگون میانکنش انسان و کامپیوتر، پیام کتابخانه، سال هفتم، ش ۱ (۱۳۷۶). صص ۶-۱۹
۲۳	آزاد. الف.خ	دیویس، راد. «اینترنت ابزاری در خدمت کتابداران آسیایی» ترجمه اسدالله آزاد، فصلنامه کتاب، دوره نهم، ش ۲ (۱۳۷۷) صص ۷۳-۸۷